

XXIV.

Postea differunt loco corporis affecto. Nam alia externa sunt, qua cutem occupant: alia interna. Atque haec vel evidentes, qua in oculorum palpebris inversis, in naribus, & aperto ore in palato & faucibus, conspiciuntur: vel occulta, qua tracheam, pulmones, jecur, lienem, intestina, aliasque internas partes obsident.

XXV.

Denique situ differunt. Nam alia contigua sunt, qua plures sine medio cohaerent: alia disjuncta, qua intervallo quodam separantur. Nonnunquam & duplices apparent, ubi in centro quasi majoris unius, Variola altera minor reperitur.

BARTOLEMÆVS HERO-
vius, Boruffus.

XXVI.

Signa Variolarum, alia illas ipsas denotant: alia materiam qua gignuntur: alia partem, praecipue ab iisdem affectam.

XXVII.

Quae ipsas Variolas significat, & pleraque sunt illarum symptomata, secundum tempora ejus morbi discernuntur: ita, ut alia sint imminentium, quo
tempore

tempore sanguinis in venis ebullitio incipit: alia presentium, quando pustula jam foras eruperunt: quaquam nonnulla ex his, utriq; etiam tempori sunt communia.

XXVIII.

Uniuersa illa sumuntur, vel ab actionibus laesis: vel ab excrementis mutatis: vel ab affectibus prater naturam, cum hoc morbo conjunctis.

XXIX.

Ab actionibus laesis, signa sunt: temporum & frontis pulsatio, cum dolore capitis, oculorum, gutturis, ex ascendentibus è sanguine ebulliente vaporibus, aut partibus eius tenuioribus: dorsi dolor, & pulsatio in spina, ob tensam ibidem, à copia ferventis sanguinis, venam cavam, partesq; vicinas: narium pruritus, ob fuligines acres, hac transeuntes: gravitas communis, & sensus punctiois in toto corpore, praesertim sub cute, ex copia etiam & fervore sanguinis, ad partes sentientes transmissi: subitus terror in somno, ex vaporibus crassis & turbidis, ad caput elevatis: delirium nonnunquam ex praecordiorum, aut corporis totius calida expiratione spiritus turbante: paroxysmi similes Epilepticis, ab agitato per fervorem, pravo humore, aut vapore, aut maligna etiam qualitate. Difficultas spirationis, ob copiam

B ij fervida.

ta, in cute apparent, veluti capita acuum, aut grana milij: imminere Variolas pronunciare possumus, praesertim si populariter id genus mali tum grassetur, & puer sit, qui febricitat, & cum alio variolis affecto, sit conversatus, aliaq; causa externa praeserint. Praesentes demum, circa quartum diem, manifestè augentur, & in pustulas concrescunt, febris, ceterisq; symptomatibus paulatim mitescentibus, per quas sanie repletas, sensimq; exsiccatas, & discussas, egritudo solvitur, facilius plerumq; pueris, difficilius grandioribus.

XXXIII.

Signa verò, qua humorem produnt, tanquam Variolarum materiam, ex eiusdem natura & conditione depromuntur. A sanguine enim orta, rubescunt magis, cum pruritu & dolore satis manifesto: à bile, cum flavedine rubescunt, & acridinis sensum majorem exhibent: à pituita albescunt, ac sanie liquidiore abundant: à succo melancholico, nigrescunt, & cum siccitate magis sordescunt. Vnde de plurium quoq; humorum commixtione, pro ipsorum natura, iudicium fieri potest. Ab humoribus verò vehementius exustis, aliterve corruptis: violacea, virides, livida, aut nigra Variola existunt,
pro

pro ut hac, aut illa materia superaverit; ejusq; pra-
vitas major, aut minor fuerit.

XXXIV.

Qua deniq; signa, partes corporis à Variolis
potissimum obsessas, indicant: ex actionum lesione
colliguntur. Si enim febris admodum gravis sit, &
molesta: & pectoris angustia magna adsit, cum of-
fensa multum respiratione: & dolor ventris ac in-
testinorum vehementer adfligat: & urina cruenta
excernatur: Interna quoq; viscera pustulis huius
generis ulcerata esse, constat. Si graviora haec sym-
ptomata, vel pleraq;, vel omnia absint: indicio est,
aut cutem potissimum, aut solam eam, & qua hu-
ius rationem extrinsecus obtinent, occupari.

XXXV.

Quod ad prognostica attinet, sumta ab jis, qua
Variolas antecedunt, eisq; à Populo praebeant, accidit
hoc malum, corporibus potissimum calidis & hu-
midis, sanguine abundantibus. Postea infanti-
bus praecipue ac pueris, qui excrementa ab ute-
ro, & ab àδδηφαιία, plura colligunt: minus adul-
tioribus: rarissime senibus, nisi ex aëre corru-
pto, aut ex causis alijs fortioribus; atq; tunc pestem
portent.

Deteriores: violacea, virides, livida vel plumbea, nigra, plures, aut pauciores, parva, aut magna: dura omnes, & verrucis similes, humorisq; expertes; depressa, propinqua vel contigua, aut duplices, praesertim, in quarum medio, nigra macula apparent: & quae tardius erumpunt, tardiusq; ad maturitatem perveniunt, non mitigatis manifesto symptomatibus: aut quae se subito iterum recondunt: & quae interna occupant, vel foris faciem tantum aut pectus. Haec enim pravitatem & inobedientiam materiae, calorisq; incendium magnum, & virium labefactionem, portendunt.

XXXIX.

Pessima sunt, mortemq; minantur, in quibus ad virtutem per se debilem, prava accedunt symptomata: pectoris imprimis magna angustia, angina, crebra animi defectiones, sitis inexplebilis, convulsio: fluxus alvi viridis, niger, aut cruentus: urina cruenta vel nigra, extremorum perfrigeratio,

XL.

Cum primis ergo vires aegri sunt spectanda. & symptomatum bonorum aut malorum quaedam opinari. Cum enim per se ferre salubres sint Variola, ut potè, quae

C

crit.

critico quasi natura motu producantur: minus ad-
huc periculi ab illis imminet, si aeger bene spiret, men-
te constet, non jactetur corpore, bene dormiat, nec
laborem sentiat à somno: praesertim, si ab earum
facili exitu, nullus postea in diata & curatione,
error admittatur.

XL I.

Plerumq³ verò, qui è Variolis moriuntur: vel
angina pereunt, praclusa à tuberculis via spiritus:
vel syncope, sive praecipiti virium lapsu, ex spiri-
tuum, à mala qualitate, vel humore, destructione:
vel profusio alvi, cum intestinorum saepe exulce-
ratione.

XL II.

Solent variola & in cute, scedi coloris maculas,
& foveas, ac cicatrices turpes relinquere: potissi-
mum in facie, ubi partibus ejus quibusdam cutis se-
rè carnis est expers, & proinde ulcera, ibi difficul-
ter coalescunt. Maxime verò infesta sunt oculis,
in quibus ophthalmiam, caliginem, albuginem, saepe
& cecitatem planè efficiunt.

XL III.

In internis quoq³ corporis partibus, plurimo-
rum malorum autores esse deprehenduntur. In na-
ribus, imminuti odoratus, & ulcerum saepe diutur-
norum

norum: in faucibus, raucedinis, impedita respira-
tionis, angina: in œsophago, difficilis deglutitionis:
in pulmonibus, dispnœa, peripneumonia, tabis: in
ventriculo, jecore, intestinis, periculosarum alvi
fluxionum: in renibus, cruenta mictionis: in arti-
culis, laxationis tendinum & ligamentorum. Ac
universaliter, in qualibet corporis parte, gravio-
rum tumorum & ulcerum, causse esse possunt.

XLIV.

Morbilli, etiam sunt pustula, vel macula po-
rius, in cute efflorescentes, toto corpore, ex ebulliente
sanguine tenuiore ac fervidior, menstrui quoq; labe
infecto, motuq; quasi critico natura, eò depulso ge-
nita, cum febre conclusa, ut sanguinis massa ita ex-
purgetur. A vicenna paucis verbis definiens, Va-
riolas colericas esse dicit.

XLV.

Differunt ergò morbilli à Variolis. 1. mate-
ria, qua illis humor est subtilior, calidior ac
siccior, cujusmodi sanguis potissimum biliosus
esse solet. Magnitudine: que tanta mor-
billis non est, quanta Variolis. Figura, qua
morbilli instar morsus pulicum, apparentes,
vix cutem transeunt, nec in pustulas saniosas

C ij attollun-

atolluntur: sed post septimum ferè diem, sine ex-
ulceratione, nullo vestigio, nullaq; sceditate in cor-
pore relicta, plerunq; abeunt.

XLVI.

Præterea signis quibusdam, aut symptomatibus
differunt. Nam in morbillis, dolor dorsi minor est:
quòd in his sanguis, qualitate magis peccat, quàm
copiâ. Angustia pectoris, & fervor totius corporis,
contrà vehementior: ex humoris, è quo gignuntur,
natura & qualitate. Et lacrymæ plures, tū quia ma-
teria est mordacior, tū quia celerius & cum majore
impetu, movetur. Citius quoq; egrediuntur mor-
billi, & ad statum perveniunt, ob materia tenuita-
tem & calorem.

XLVII.

In plerisq; alijs conveniunt, quæ ad causas, si-
gna & symptomata pertinent: in curatione etiam
propemodum nihil diversum habent, ut ex sequen-
tibus patebit.

XLVIII.

Quod ad prognostica: Periculosiores sua na-
tura sunt morbilli, quàm Variolæ: quia ex san-
guine fiunt ferventior, qui febrim & alia sympto-
mata graviora efficit. Et ferè quarto die judican-
tur: cum Variolæ ad septimum, aut ultrà perdis-
cantur.

Non

Non tamen ita petunt oculos morbilli, ut Variola: quòd subtilis illorum materia, prius ab oculis repellatur, ac dissolvatur, quàm figi in ijs queat. Nec tam promptè contagione propagantur, cum ad suppurationem non perveniant.

L.

Univerfè autem falubriores sunt morbilli, rubri, difiuncti, qui citò apparent, & ad quorum exitum aeger allevationem sentit, citiusq; suam maturitatem assequuntur. Contrà, infesti & periculosi sunt virides, violacei, nigri, & qui tardè exeant, aut mox interiora repetunt, vel tardè maturantur, magnamq; pectoris angustiam, & frequentem synopen adjunctam habent.

M. CASPARVS KELHEYMER,
Torgensis.

LI.

Ex ijs, quæ hæcenus de natura & causis Variolarum & morbillorum tradita sunt, promptum est, problemata quædam dissolvere: de quibus hoc loco querere, abs re non est alienum. Ac primum nemo ferè hominum est, qui non semel minimum in vita, cum hoc malo conflictetur: quia illam heredi-

C iij tariam